

LAKIVALIOKUNTA**Lausunto 4/1997 vp****Hallituksen esitys 19/1997 vp***Ulkoasiainvaliokunnalle***Johdanto***Vireilletulo*

Eduskunta on 3 päivänä huhtikuuta 1997 lähettäessään hallituksen esityksen 19/1997 vp laiksi Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välisen sopimuksen niiden joukkojen asemasta ja sen lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä valmistelevasti käsiteltäväksi ulkoasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina yksikön päällikkö Ilkka Heiskanen ja lainsäädäntöneuvos Päivi Kaukoranta ulkoasiainministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Antti Pihlajamäki oikeusministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Timo Turkki puolustusministeriöstä, kenraaliluutnantti Jussi Hautamäki ja asessori Kaarina Buure-Hägglund Puolustusvoimien pääesikunnasta ja professori Raimo Lahti.

Lakivaliokunnalla on asiaa käsitellessään ollut käytettävissä perustuslakivaliokunnan lausunto asiasta (PeVL 6/1997 vp, HE 19/1997 vp).

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Brysselissä 19 päivänä kesäkuuta 1995 tehdyn Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välisen sopimuksen niiden joukkojen asemasta sekä siihen liittyvän kuolemanrangaistuksen käytön rajoittamista koskevan lisäpöytäkirjan.

Sopimus (ns. PfP-sopimus) on kehys-sopimus, jolla Naton jäsenvaltiot ja rauhankumppanuuteen osallistuvat muut valtiot sitoutuvat noudat-

tamaan keskinäisissä suhteissaan vuonna 1951 Naton jäsenvaltioiden välillä tehtyä sopimusta (ns. Nato-sofa) niiden joukkojen asemasta. Joukkojen asemaa koskeva sopimus sisältää määräyksiä, jotka koskevat muun muassa maahantulomuodollisuuksia, aseenkanto-oikeutta, tuomiovallan käyttöä, vahingonkorvausoikeutta ja siitä luopumista eräissä tapauksissa sekä joukkojen erivapauksia ja erioikeuksia.

Lisäpöytäkirjan mukaan sen sopimusvaltiot eivät pane täytäntöön kuolemanrangaistusta pöytäkirjan sopimuspuolena olevan toisen valtion joukkoihin, siviilihenkilöstöön tai niiden huollettaviin kuuluvien henkilöiden osalta.

PfP-sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 13 päivänä tammikuuta 1996 ja sen lisäpöytäkirja 1 päivänä kesäkuuta 1996 kolmen valtion ratifioitua sopimuksen ja sen lisäpöytäkirjan. Muiden valtioiden osalta sopimus tulee voimaan kolmekymmenen päivän kuluttua ratifioimis- tai hyväksymiskirjojen tallettamisesta ja lisäpöytäkirja tulee voimaan ratifioimis- tai hyväksymiskirjojen tallettamispäivänä.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen ja sen lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samana ajankohtana kuin sopimus.

Valiokunnan kannanotot*Perustelut*

Lakivaliokunta on keskittynyt hallituksen esitykseen liittyvien sopimusten rikos- ja prosessioikeutta sekä kuolemanrangaistusten täytäntöönpanoa koskeviin säännöksiin.

Rauhankumppanuusohjelmaan osalliset valtiot järjestävät alueillaan rauhanturvatoiminnan

sekä etsintä- ja pelastustoimen harjoituksia, jolloin vieraan valtion puolustusvoimien jäseniä ja siviilihenkilöitä oleskelee toisen valtion alueella. Pfp-sopimuksella määritellään harjoituksiin osallistuvien henkilöiden oikeudellinen asema ja lähettäjä- ja vastaanottajavaltion sotilasviranomaisten rikosoikeudellinen ja kurinpidollinen tuomiovalta.

Kansainväliset sopimukset, kansainvälinen tavanomaisoikeus ja kansallinen lainsäädäntö sisältävät säännöksiä, joiden perusteella oikeuden soveltamisalaa koskevat ongelmat voidaan ratkaista, mutta kansainvälisen yhteistoiminnan lisääntyessä on tarkoituksenmukaista, että viranomaisten toimivaltasuhteet on säännelty selkeästi.

Nato-sofa sopimuksen VII artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan lähettäjävaltion sotilasviranomaisilla on oikeus harjoittaa vastaanottajavaltiossa kaikkea lähettäjävaltion lain mukaista rikos- ja kurinpitomenettelyyn liittyvää tuomiovaltaa kaikkiin henkilöihin, joita lähettäjävaltion sotilasoikeus koskee. Sanamuotonsa mukaisesti artikla sekä supistaa Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa että laajentaa vieraan valtion sotilasviranomaisten tuomiovaltaa koskemaan Suomessa tehtyjä rangaistavia tekoja.

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta säädetään rikoslain 1 luvussa, joka tuli uudistettuna voimaan 1 päivänä syyskuuta 1996. Rikoslain 1 luvun 1 §:n mukaan Suomessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Nato-sofa sopimus on rikoslain 1 luvun 15 §:n mukainen kansainvälinen sopimus, jolla voidaan rajoittaa Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa. Lisäksi kansainvälisen tavanomaisoikeuden perusteella vieraan valtion sotajoukkojen ja niiden palveluksessa olevien henkilöiden on katsottu olevan oleskeluvaltion rikosoikeuden säännösten ulkopuolella.

Hallituksen tarkoituksena on antaa sopimuksen hyväksymisen yhteydessä tulkintaselitys lähettäjävaltion sotilasviranomaisten rikosoikeudellisen ja kurinpidollisen tuomiovallan käytöstä Suomessa. Selityksen mukaan Suomi tulkitsee VII artiklan 1 kappaleen a kohtaa siten, ettei se koske tuomiovallan harjoittamista lähettäjävaltion tuomioistuinten toimesta tosiasiallisesti Suomen alueella. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut, että lainsäätämisyjärjestyk-

sen kannalta vaikutuksellisin tavoin asia olisi järjestettävissä lähinnä itse voimaansaattamislakiin otettavien asiasisältöisin säännöksin. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan muut sopimusosapuolet todennäköisesti tulevat hyväksymään selityksen, mutta sen muuttaminen ei ole enää mahdollista. Valiokunta katsoo, että selityksen antaminen on lakivaliokunnan kannalta riittävää ja tuomioistuinten tuomiovallan käyttö tulee rajoittaa Suomessa suomalaisiin tuomioistuimiin.

Hallituksen käsityksen mukaan selitys on merkityksellinen myös kuolemanrangaistuksen osalta. Suomessa kuolemanrangaistukseen tuomitseminen on kielletty hallitusmuodon 6 §:n 2 momentissa. Nato-sofa sopimuksen VII artiklan 7 kappaleen a kohta ja lisäpöytäkirja rajoittavat kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoa, mutta lähettäjävaltion viranomaiset voivat sinänsä tuomita kuolemanrangaistukseen vastaanottajavaltiossa. Lähettäjävaltion tuomioistuinten tuomiovallan käytön tosiasiallinen kieltäminen Suomessa estää myös kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen, koska rauhankumppanuuteen liittyneiden valtioiden sotilasviranomaiset eivät ole toimivaltaisia tuomitsemaan kuolemanrangaistusta.

Tuomiovallan antaminen sotilaskurinpidon osalta lähettäjävaltion sotilasviranomaisille on sekä lähettäjä- että vastaanottajavaltion intressien kannalta perusteltua. Suomalaiset tuomioistuimet eivät voi tuomita lähettäjävaltion kansalaisia sotilas- tai virkarikossäännösten perusteella, koska ne ovat kansallisesti rajoitettuja. Toimivallan antaminen joukkojen omille esimiehille mahdollistaa kurinpitovallan tehokkaan käytön lähettäjävaltion sotilasjoukkojen keskuudessa. Todennäköisesti suomalaiset joukot osallistuvat useammin ulkomailla toimitettaviin harjoituksiin kuin ulkomaalaiset joukot Suomessa. Sopimuksen mukainen järjestely on Suomen edun mukaista riippumatta siitä, onko Suomi lähettäjä- vai vastaanottajavaltion asemassa.

Lausunto

Lakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että ulkoasiainvaliokunta mietintöönsä laatiessaan ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 25 päivänä huhtikuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Henrik Lax /r, varapuheenjohtaja Matti Vähänäkki /sd ja jäsenet Sulo Aittoniemi /kesk, Satu Hassi /vihr, Toimi Kankaanniemi /skl, Juha Karpio /kok,

Anne Knaapi /kok, Annika Lapintie /vas, Kari Myllyniemi /kesk, Reino Ojala /sd, Heikki Rinne /sd, Pekka Saarnio /vas ja Jukka Tarkka /nuors sekä varajäsen Marja-Liisa Tykkyläinen /sd.
